

Пришва Н. Ю.

КОЛІЗІЇ У ФІНАНСОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ: ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

У статті розглядаються поняття колізій у фінансовому законодавстві та причини їх виникнення: суперечності між законами та колізії між законами і підзаконними актами.

За останні десять років фінансове законодавство зазнало значних змін - воно суттєво оновилося, збільшилось кількісно та переорієнтувалось на ринкові відносини. Загалом це процеси позитивного характеру, однак мають вони й окремі негативні наслідки. Один з них - перенасиченість правового поля різними, часом взаємозаперечними нормами, що веде до юридичних колізій.

Під колізіями в фінансовому законодавстві слід розуміти розбіжності чи суперечності між окремими нормативно-правовими актами, що регулюють фінансові правовідносини.

Чинне українське фінансове законодавство на сьогодні охоплює великий масив нормативних актів (податкове, бюджетне, валютне та ін. законодавство). У загальному законодавчому масиві одночасно діють фінансово-правові акти різного рівня і значення, різної юридичної сили. Якщо окремі питання врегульовано кількома нормативними актами, то ряд проблем ще залишились неврегульованими і є прогалинами в законодавстві.

Частина з цих актів містить норми, які конкурують і конфліктують між собою. Норми, які конкурують, на відміну від норм, які конфліктують, не ведуть до юридичних колізій.

При конкуренції одне й те саме коло правовідносин регулюється кількома нормами, які не суперечать одна одній, але мають різну ступінь деталізації та конкретизації правовідносин [1, с. 62-65].

Колізії виникають, як правило, в результаті неузгодженості, паралелізму, невідповідності як між окремими фінансово-правовими нормами, так і в цілому між різними фінансово-правовими актами.

У теорії права розрізняють як об'єктивний, так і суб'єктивний характер причин появи колізій [2, с. 228, 229].

Серед об'єктивних причин - динамізм регульованих правом суспільних відносин. Найсут-

тєвішими суб'єктивними причинами є: 1) низька якість окремих законів; 2) пробіли в праві; 3) прийняття нових законодавчих актів не завжди веде до втрати чинності норм, якими було врегульовано раніше відповідні фінансові правовідносини.

1. До низької якості окремих законів призводить, серед іншого, відсутність у них чітких формулювань, термінологічна невизначеність. Окремі терміни, як, наприклад, «податковий кредит», «податкове зобов'язання» тощо, вживаються в різних фінансово-правових актах, але мають різний зміст (наприклад, у Законі України «Про податок на додану вартість» та в Законі України «Про порядок погашення зобов'язань платників податку перед бюджетами та державними цільовими фондами»). Назвавши в Законі України «Про плату за землю» платниками земельного податку громадян — власників земельних паїв, законодавець не визначив для них бази оподаткування.

2. Прогалини в праві. Відповідно до ч. 2 Ст. 92 Конституції України податки і збори встановлюються в Україні виключно законами. Однак у законодавстві України на сьогодні відсутнє чітке визначення і податку, і збору. У Ст. 2 Закону України «Про систему оподаткування» лише зазначається, що «під податком і збором (обов'язковим платежем) до бюджетів та до державних цільових фондів слід розуміти обов'язковий внесок до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду, здійснюваний платниками у порядку і на умовах, що визначаються законами України про оподаткування». Наведене вище формулювання має загальний характер і залишає відкритим питання, якими рисами повинен бути наділений платіж, щоб його можна було віднести до податку, і в чому відмінність податку від інших обов'язкових платежів.

Не визначено в законодавстві і поняття «момент виконання обов'язку по сплаті податку, іншого обов'язкового платежу». Подавши вчасно

платіжне доручення на сплату обов'язкових платежів до банку, який через свою неплатоспроможність не виконає його, фактично добросовісний платник може бути визнаний податковим боржником.

До видів юридичних колізій можна віднести такі.

1. Суперечності між законами:

- а) у межах фінансового законодавства;
- б) між фінансовими та іншими законами.

На сьогодні існує суперечність між нормами Бюджетного кодексу України та Закону України від 21 грудня 2000 р. «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами». Норми обох актів (СТ. 50 Бюджетного кодексу України та СТ. 14 Закону) регулюють порядок надання відстрочення. Але в одному випадку виключне право на прийняття відповідного рішення закріплено за фінансовими органами, в іншому - за податковими.

Норми Бюджетного кодексу України вступають у суперечність і з нормами Закону України «Про державну податкову службу в Україні». У п. 4 СТ. 17 Бюджетного кодексу передбачено, що стягнення кредитів, виданих під гарантію Уряду України, здійснюється податковими органами в порядку, передбаченому для стягнення податкового боргу. Однак податкові органи не наділені правом подавати позови до судових органів про стягнення боргу, не пов'язаного з порушенням податкового законодавства, як і виступати стороною при розгляді таких справ у судах, оскільки органи державної податкової служби не надавали вказані кредити та не контролюють їх сплати.

Суперечності виникають і між фінансовими та іншими законами. Наприклад, між Законом України «Про податок на додану вартість» та Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» - щодо визначення поняття експорту.

2. Колізії між законами і підзаконними актами:

- а) між законами та указами Президента України.

Наприклад, у Законі України «Про податок на додану вартість» та в Указі Президента України від 7 серпня 1998 р. «Про деякі питання оподаткування» закріплено різний порядок та строки бюджетного відшкодування ПДВ.

- б) між законами та постановами Кабінету Міністрів України.

У СТ. 4 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед

бюджетами та державними цільовими фондами» передбачено застосування непрямих методів визначення сум податкових зобов'язань. Законодавець встановив, що методика застосування методів розробляється Кабінетом Міністрів України. Така методика була затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 27 травня 2002 р. № 697.

Однак Кабінет Міністрів України не просто розробив методику, а підкоригував і сам Закон. Так, було звужено коло суб'єктів, до яких застосовуються непрямі методи, та обмежено коло платежів, за якими застосовуються непрямі методи.

- в) між законами та актами Міністерства фінансів України, ДПА України, актами інших міністерств і відомств.

У Законі України «Про систему оподаткування» та Бюджетній класифікації, затвердженій наказом Міністерства фінансів України від 27.12.2001 р., по-різному визначено склад податкових платежів. За Бюджетною класифікацією, до податкових надходжень віднесено, серед інших, плату за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, плату за різноманітні ліцензії та сертифікати. Податкове ж законодавство ці платежі не розглядає в складі податкової системи.

3. Колізії між національним і міжнародним законодавством.

Існують різні способи вирішення колізій. Один з них названо в СТ. 4 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами»: коли норма закону чи іншого нормативного акта, виданого на підставі закону, або норми різних нормативних актів допускають неоднозначне трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податку, так і контролюючого органу, рішення в межах апеляційного узгодження приймається на користь платника податків.

Серед інших способів - прийняття нового нормативного акта; відміна старого нормативного акта; внесення змін і уточнень у діючі акти; судове вирішення.

Практика вирішення колізій:

1. Якщо суперечать акти одного й того ж органу, видані в різний час, застосовуються норми акта, який видано за часом останнім.

2. Якщо акти видано різними органами, застосовується принцип ієрархії нормативних актів.

3. Якщо суперечності існують між загальним та спеціальним актом одного рівня, застосовується спеціальний акт.

Існування колізій - явище невідворотне. «Колізії несуть у собі і позитивний заряд, оскільки є свідченням нормального процесу розвитку або ж виразом законних замірів на нове правове становище» [3, с. 4].

1. *Сенякин И. И.* Специальные нормы советского права.- Саратов, 1987.
2. *Матузов Н. И.* Коллизии в праве: причины, виды и способы разрешения // Правоведение.- 2000.- № 5.

3. *Тихомиров Ю. А.* Юридическая коллизия: власть и порядок // Государство и право.- 1994.- № 1.

N. Pryshva

COLLISIONS IN FINANCIAL LEGISLATION: DEFINITIONS, REASONS OF THEIR EMERGENCE

In this article author is solving the problem of the definition of contradiction in financial legislation and the reason of its rise: discrepancy between laws and contradictions between laws and other acts.